

FIGYELŐSZOLGÁLAT

Ebben a rovatban folyamatosan közöljük a külföldi szaklapokban megjelent, műszaki könyvtárakat érdeklő folyóiratcikkek és megjelent könyvtártudományi és dokumentációval foglalkozó szakkönyvek rövid ismertetését.

K Ö N Y V S Z E M L E

Az Országos Műszaki Könyvtár jubileumi évkönyve. Bp. 1958, Felsőoktatási Jegyzetellátó. 274 p.

Értékes, szép ajándékkal lepte meg az OMK a főfoglalkozású szakkönyvtárosokat alapításának 75. évfordulója alkalmával: gazdag tartalmu, gondosan szerkesztett, izléses külsejű jubileumi Évkönyvével, amelyért ezton is köszönetet mondunk.

Az Évkönyv történeti részét a MKT előző száma /1958. 4.sz. p. 67-69/ röviden már ismertette. Jánszky Lajos pedig a Könyvtárosban /1958. 12.sz. p. 881-883/ foglalta össze - az Évkönyv Könyvtártörténeti tanulmányainak felhasználásával - az OMK 75 éves fejlődését. Az Évkönyv történeti részéről írva L. Mesterházi Nagy Márta jogosan állapítja meg /Könyvtáros, 1959. 1.sz. p. 31./, hogy "alapos kutatások eredménye", s hogy világos tárgyalásmódban, helyes szempontok figyelembevételével mutatja be: "hogyan lett a 100 kötetes intézeti könyvtárból az ország egyik legnagyobb műszaki könyvtára, a műszaki termelési könyvtárhálózat és a műszaki dokumentáció központja". Az OMK fejlődését végigkísérő, uttörő jelentőségű könyvtártörténeti tanulmányban legfeljebb azt kifogásolhatjuk, hogy utolsó fejezetei aránylag igen szűkszavúak, vázlatosak. "A könyvtár 75 éves múltjára visszatekintve - írja Jánszky Lajos - világosan láthatjuk, hogy az ugrásszerű, példátlan fejlődés időszaka az elmúlt tíz esztendő, a népi demokratikus rendszer tíz esztendeje volt". Ha ez így van /s, hogy így van: senki kétségbe nem

vonhatja/, akkor az utolsó tíz évet tárgyaló vagy zárófejezet több teret érdemelt volna. Különösen a "műszaki termelési könyvtárhálózat kialakulásáról" /mondhatjuk: "hősi" korszakáról/ szeretnénk volna részletesebb méltatást. Persze nem könnyű a közelmúlt évek eseményeiről történeti távlatból, "sine ira et studio" beszélni, - de valamivel mégis többet kellett volna mondani.

A történeti tanulmány jól tagolt, gazdagon dokumentált, néhány kisebb stiláris pontatlanságtól/különösen az igeidők nem mindig következetes használatától/ eltekintve szabatosan fogalmazott írás, - s egyben érdekes olvasmány is.

Az Évkönyv második részében közzétett öt tanulmányból négy a dokumentáció különféle kérdéseivel, illetve szakterületeivel, egy pedig technikátörténettel foglalkozik. A dokumentációra vonatkozó tanulmányok elsősorban az OMK eddigi, illetve ezután tervezett dokumentációs munkáját állítják a középpontba. Ez igen helyes, hiszen az Évkönyvnek reprezentálnia kell - a külföld számára is - az OMK dokumentációs tevékenységét -: azokat a módszereket, megoldásokat, amelyeket - mint műszaki dokumentációs központ - eddig alkalmazott vagy ezután kíván alkalmazni.

"Új irányok a dokumentáció gyakorlatában" c. 40 oldalas nagyszabású tanulmányában Polzovics Iván a dokumentációs közlés műfajairól, kiadványtípusairól ad összefoglaló áttekintést, különös tekintettel az OMK ilyenfajta tevékenységére. A tanulmány címe nem a legszerencsésebb: túlzott hangsúlyt kap benne az "új" szó, holott a tanulmány a dokumentációs feltárásnak, illetve közlésnek olyan módszereiről, műfajairól beszél, amelyek már régebben kialakultnak tekinthetők, s legfeljebb intézményesítésükben, széleskörű szervezési megalapozottságukban van az újdonság, - e tekintetben is főképpen hazai viszonylatban. A "dokumentáció gyakorlata" kifejezés pedig tulságosan tág, nem mondja meg, hogy a szerző miről kíván tulajdonképpen beszélni.

A "dokumentáció gyakorlata" alatt érthetjük mindazokat az eljárásokat, amelyek szakismereteket tartalmazó dokumentumok gyűjtésére, rendezésére, közlésére stb. vonatkoznak, Polzovics Iván tanulmányában pedig főképpen csak a közreadás kérdéseiről van szó. A tanulmány helyesebb címe talán ez volna: "A dokumentációs közlés módszerei és műfajai". - Egy könyvnek, vagy tanulmánynak a legpregnánsabb, legmegfelelőbb címet adni: mindig igen nehéz, - s nem is ez a lényeg, hanem az, hogy ki hogyan írja meg /a címben szabatosan vagy kevésbé szabatosan megfogalmazott/ választott témáját. - Polzovics Iván tanulmánya világos tagolásával, logikus rendszer-

zésével, a tárgyra vonatkozó leglényegesebb megállapításoknak kitűnően megoldott kiemelésével, a hazai és külföldi dokumentációs kiadványtipusok alapos, részletes bemutatásával kiváló összefoglalását adja a dokumentációs közreadó szolgáltatások "klasszikus" és újabb műfajainak.

Ellentétben az előbb ismertetett tanulmány címével, az Évkönyv következő tanulmányának címében Vince Pálné igen alaposan, szabatosan körülírja tanulmányának tárgyát: "A műszaki - közgazdasági tájékoztatás feladatköre, megvalósításának feltételei és módszerei, forrásai és tematikája". A tanulmány teljes részletességgel kidolgozza az OMK által a közeljövőben megindítandó, új típusú "Műszaki- Közgazdasági Tájékoztató" c. lapszemle tematikáját, szerkesztési elveit. A referálás az ugynevezett kompilációs módszerrel történne, vagyis általában nem egyedi folyóiratcikkeket ismertetne, hanem egy-egy fontos tárgykörből több folyóiratcikk ismertetését szerkesztenék egybe, /kompiláció/ s ezáltal több oldalról, részletesen, elemzően világítanak meg a legfontosabb problémákat. Ez a szemle tehát harmadfoku, szintetikus, illetve analitikus dokumentációs szolgáltatás lenne, amely a kutatók számára feleslegessé tenné az eredeti dokumentumok tanulmányozását. Reméljük, hogy a Vince Pálné által rendkívül alaposan, körültekintően kidolgozott referálási módszer alapján mielőbb megindul a műszaki- közgazdasági tájékoztatás.

Gáspár István "Az üzemgazdasági dokumentáció tárgyköre, módszere és feladatai" c. tanulmánya az üzemgazdasági dokumentáció forrásairól, tematikájáról, módszereiről /referátumok, szakbibliográfiák, szakirodalmi tájékoztatók készítése/ ad jól áttekinthető ismertetést. /Nyilván elírás, hogy a Sztroitel'naja Promüslenoszt' mint "gépkocsiipari" szaklap szerepel./

Ósapai Miklós "Az OMK szabadalmi téra, a szabadalmi irodalom népgazdasági jelentősége és feltárása" c. tanulmányában a szabadalmakról általában, a magyarországi szabadalmi tárról, a szabadalmi irodalom és a műszaki fejlesztés kapcsolatáról, a szabadalmi irodalom feltárásáról, s a feltárás korszerűsítésének kérdéseiről tájékoztat. A szabadalmi dokumentáció jelenleg eléggé elhanyagolt terület, ezért igen fontos volna megszívlelni a tanulmány szerzőjének óhaját, hogy "a szabadalmi leírások intenzív feltárása végre hazánkban is meginduljon". A szabadalmi irodalom feltárására a szerző közöl is olyan javaslatokat, amelyeknek megvalósítása jelentős mértékben előre vinné a szabadalmi dokumentáció ügyét.

Az Évkönyvet Pap János technikátörténeti tanulmánya zárja be: "A nyomdászat magyar úttörője. Kliegl József és szedőgépe". A széleskörű irodalomkutatás alapján készült, sok érdekes idézettel tarkított, fényképekkel is illusztrált tanulmány érdekesen mutatja be "egy elfelejtett nagy magyar feltaláló küzdelmét a magyar nyomdászat fejlesztéséért". -

A jubileumi Évkönyv - ez magától értetődik - a fentínél sokkal részletesebb méltatást érdemelne -. Egyszeri futólagos átolvasása is elég azonban annak megállapítására, hogy az utóbbi évek egyik legértékesebb magyar könyvtártudományi kiadványa.

/Gy.P./

x - x - x

Egyetemes Tizedes Osztályozás. Szerk.: Veredy Gyula.

Bp. 1958, Bibliotheca K. 504 p.

Néhány héttel ezelőtt, a múlt év utolsó napjaiban jelent meg az ETO nyomdai uton előállított kivonatos magyar kiadása. Az Országos Osztályozó Bizottság közreműködésével, Veredy Gyula szerkesztette. A főszerkesztő, 22 munkatársával - a budapesti nagykönyvtárak személyzetéből választott, legkülönbözőbb szakképesítésekkel bíró hivatásos szakozókkal - szakszerűen megalapozott és céltudatosan kivitelezett munkát végzett. Önzetlen, és - a szó legszorosabb értelmében véve - hivatástudattól indítékolt áldozatos munkájukért minden elismerést megérdemelnek. Hogy az eredmény, az immár kezünkben lévő impozáns kötet, nem lett még jobb, még több igényt kielégítő, annak főleg bizonyos külső körülmények, mint a publikálás körüli bizonytalanságok, a kiadvány terjedelmének korlátozása, stb. az okai.

A magyar könyvtárosok osztatlan örömmel fogadták a mű megjelenését. Az utolsó sokszorosított kiadás több mint három évvel ezelőtt jelent meg, s hosszabb ideje teljesen kifogyott. A kereslet viszont állandóan nőtt. Akiknek rendelkezésére állott az 1949-1955 között megjelent négy könyvmegos kiadás valamelyik példánya, azok is óhajtottak egy jobb, és nyomdai uton előállított kiadást. A korábbi, esztétikailag rossz benyomást keltő, s így már eleve idegenkedést kiváltó sokszorosított publikációk után az új kiadás szép kötete tetszetős és megnyerő. Jól olvasható betű-

tipusaival, áttekinthető, tagolt szerkesztéssel, tiszta nyomásával már a kézbevétele pillanatában kellemes hatást kelt. S mivel az ETO munkaeszköz, ez a körülmény munkapszichológiai szempontból éppenséggel nem közömbös.

E kiadás új alkotásként lép a nyilvánosság elé s nem csupán egy javított és bővített kiadása az előbbieknek. Készítésénél természetesen alapul vették a korábbi kiadások szövegét, de tekintetbevételeük nem volt kötelező, s így a szerkesztőket ez nem befolyásolta. Ennek öröndetes hatása - néhány kivételtől eltekintve - az egész műben észrevehető, s mind mennyiségi, mind minőségi szempontból nívósabb alkotást eredményezett.

A bővítés a megelőző kiadásokhoz képest a táblázati részben mintegy 20%-ot, az indexben kb. 5000 tétel. Jelen-tős mennyiség, ami a mű használhatóságát erősen emeli. Az igények - és a szerkesztők - ennél sokkal többet óhajtottak, de kiadástechnikai okok nem tették lehetővé. A táblázati rész gyarapodásának eloszlása természetesen nem lineáris, hanem a korábbi használat nyomán előállott kívánalmaknak megfelelőleg kiválasztott fő táblázati részekben - 54, 62, 66 szakcsoportokban - nagyobb mérvű, másutt csekélyebb. A bővítés ilyen elosztása indokolt és helyes. Az elmúlt tíz év alatt hazánkban az ETO használatát sok különböző jellegű intézménynél - könyvtáraknál és dokumentációs szerveknél - vezették be. Az eltelt idő terjedelme, valamint az alkalmazás széles területe elegendő tapasztalatot nyújtottak annak elbírálásához, hogy a hazai igények a korábban kiadott ETO-táblázatoknak milyen jellegű bővítését kívánják. Ennek alapján a szerteágazó szempontok megfelelő koordinálásával - ha nem is minden részletében, de nagyjában és egészében - reális képet alkothatott a szerkesztő bizottság arról, hogy a táblázatok különböző helyein legalább mekkora mélységig kell elmenni egy olyan segédeszköz előállíthatósága érdekében, mely egyaránt kielégítheti a közepes méretű általános könyvtárak és a kisebb szakkönyvtárak igényeit, de egyúttal az egyetemes gyűjtőkörű nagykönyvtárak dolgozóinak is hatóság segítségül szolgálhat a nehezebben szakozható speciális anyag feldolgozásában.

A fő táblázati rész minőségi vizsgálatánál két fontos tényező tűnik fel. Az egyik a korlátozottan közös alosztások mennyiségének gyarapodása, - a másik a magyarázatoknak, alkalmazási utasításoknak beiktatása, ami egyelőre csak egyes helyeken - mint pl. a 669-ben - jelentkezik de minden esetre szerencsés kezdeményezés. Mindkettő jelentőségét nem kell magyaráznunk. Nagyobb mérvű felvételük a jövőbeni, kia-

dásokba jelentősen segíteni fogja a magyar ETO-t abban, hogy a kiskiadások közül a közép-kiadások szintjére emelkedhessék - ami hazai viszonyaink szempontjából föltétlenül kívánatos.

A kézirat elkészülte és a könyv megjelenése közötti idő rendkívül hosszúra nyúlt s ennek hatása a mű tartalmát károsan befolyásolta. A hazai és nemzetközi javítási-fejlesztési döntések csupán 1955. július 1-ig vették figyelembe, viszont a kötet csak 1958 végén jelent meg. Hogy ez mekkora mérvű elmaradást jelent, az - azonfelül, hogy a kötetet használó könyvtárosok munkájukban közvetlenül tapasztalják - akkor válik szembetűnővé, ha más ETO kiadásokkal hasonlítjuk össze, például a csaknem két évvel korábban, 1957 elején megjelent Second Abridged English Edition-ba az Extensions and Corrections 1955 december 31-ig vannak bedolgozva.

A kötet első része terjedelmes bevezető, melyről külön meg kell emlékeznünk. Rendeltetésének megfelelőleg kimondottan oktató jellegű. A könyvtári osztályozás alapvető ismertetése, a TO és az ETO fejlődésének vázolása után az ETO szerkezetének általános leírását s végül a segédtablázatokat adja. E rész egészen kiváló alkotás, amely mind összeállítás, mind tartalom, mind terjedelem tekintetében messze felülmúlja a külföldi kiadások - főleg a rövidített kiadások - hasonló részeit. Meglátszik rajta a főszerkesztő mély elméleti és széleskörű gyakorlati tudása, mely biztosan merte és sikeresen tudta magát függetleníteni a külföldi kiadások bevezetőitől. Nem lefordította, de még csak nem is dolgozta át azokat, hanem újat és sokkal jobbat alkotott: logikus felépítésűt, áttekinthető szerkezetűt, világos szövegezésűt. E rész igazán mintaszerű és nemzetközi nivón is egyedülálló lesz, ha a kifogásolható néhány helyen kijavítják.

Sajnos, mint minden emberi munkában mely sok aprólékos adatot tartalmaz, úgy a magyar ETO-kiadásban is előfordulnak hibák: helytelen fogalmazású szöveg részek, nem-precíz fogalom-megjelölések, téves számok, vak-utalások, sajtóhibák és más kifogásolható tényezők. Ezeknek taglalása hosszadalmas volna, azért mellőzzük. De fölöslegesnek is véljük, mert aki ilyesmire akad, amugyis felismeri és kijavítja. Az általunk észlelteket a főszerkesztőnek közvetlenül tudomására hoztuk azzal a jószándékkal, hogy elősegítsük eltávolításukat a remélhető következő kiadásból.

/O.G./

x - x - x

Külföldi tanulmányutak 1957. Lektorálta és szerkesztette Gerő Gyula Bp. 1958, Országos Könyvtárügyi Tanács. 99 p. /Könyvtárosok tapasztalatcseréje. 1./

1958-ban indította meg az Országos Könyvtárügyi Tanács "Könyvtárosok tapasztalatcseréje" c. sorozatát. A sorozat célja, hogy a külföldi tanulmányutakon, nemzetközi konferenciákon való részvétel útján szerzett tapasztalatok a könyvtárosok mennél szélesebb körében ismertté váljanak. "A magyar könyvtári szaksajtó terjedelme csak kis mértékben teszi lehetővé az e fajta kapcsolatok tapasztalatainak közreadását", ezért "az Országos Könyvtárügyi Tanács vállalkozott rá, hogy a magyar könyvtárosok külföldi tanulmányutjain nyert tapasztalatokat a könyvtáros közvélemény elé tárja".

A sorozat első kötete az 1957-ben külföldön járt magyar könyvtárosok tanulmányutjairól számol be. Az I. fejezetben Barabási Rezső és Máté Géza "Gazdag hagyományok - virágzó könyvtárügy" címmel bulgáriai tapasztalataikat ismertetik. A beszámoló igen sok érdekes, tanulságos, a hazai viszonyokkal összehasonlításra készítő adatot tartalmaz; különösen érdekes a könyvtárosok képzéséről és továbbképzéséről, fizetéséről szóló rész, melyben megfontolásra érdemes a könyvtáros-fokozatok felsorolása, továbbá a fokozatok szerint járó szabadság és fizetés pontos feltüntetése, /hasznos volna ezeket egybevetni a műszaki könyvtárosok besorolására most készülő rendelettervezet megfelelő adataival!/.

A II. fejezet első részében Marót Miklós, a második részében Kellner Béla ismerteti csehszlovákiai tanulmányutjának tapasztalatait. Az első rész főként a prágai Városi Könyvtárról tájékoztat, a második rész pedig a csehszlovák állami közművelődésügyi könyvtárakról ad helyzetképet.

A III. fejezet első részében Bélley Pál, Gombóc István és V. Waldapfel Eszter a lengyel tudományos könyvtárakban szerzett tapasztalataikról adnak vázlatos ismertetést, a második részben Páldy Róbert számol be a lengyel közművelődési könyvtárakban látottakról.

A IV. fejezetben Jánszky Lajos a Német Demokratikus Köztársaság dokumentációs intézményeit s ezek munkáját ismerteti. A műszaki könyvtárosok részére ez a rész a legközvetlenebbül érdekes, - viszont nem új, mert Jánszky Lajos a NDK dokumentációs munkájáról, dokumentációs intézményeiről már régebben beszámolt a Műszaki Könyvtárosok Tájékoztatójában. /MKT. 1957. 4.sz. p. 1-21./.

Az V. fejezetben Darabos Pálné "A magyar népművelési küldöttség könyvtári tapasztalatai" címmel a Szovjetunió könyvtáraiban szerzett tapasztalatairól számol be /Leningrádi

Központi Városi Könyvtár; Leningrádi Csehov Kerületi Könyvtár; Lenin Könyvtár; Leningrádi Szaltükov Söcsedrin Könyvtár. Ismertet néhány általános szervezeti kérdést, foglalkozik a könyvtárosképzéssel, s a Bibliotekar' folyóirattal.

A VI. fejezet nemzetközi konferenciákon résztvett könyvtárosok tapasztalatait ismerteti. Jánszky Lajos a párisi 23-ik FID, illetve IFLA konferenciáról tájékoztat, - sajnos csak dióhéjban, szinte távirati stílusban, pedig ezekről a sok érdekes témát megvitató értekezletekről szerettünk volna sokkal többet olvasni.- Az 1957. szeptember 19-22 között Varsóban rendezett Nemzetközi Bibliográfiai Konferencia lefolyásáról és az ott kidolgozott javaslatokról Bélley Pál, Gombóc István, V. Waldapfel Eszter kiküldöttek adnak áttekintést. Ezen a konferencián Bulgária, Csehszlovákia, Jugoszlávia, Lengyelország, Magyarország, NDK, Románia és a Szovjetunió könyvtárosai megvitatták az egymással szomszédos, történelmükben összefonódó népek bibliográfiai együttműködésének szükségességét". Nagyon érdekesek a javaslatok /16 pontba foglalva/, amelyeknek megvalósítása jelentős mértékben elősegítené a jelzett országok bibliográfiai együttműködését.

A tanulmányutakról szóló beszámolók mind igen szakszerűek, tömörek, - sok helyen adattár-szerűek, s csak az egyszerű felsorolásra szorítkoznak. Bizonyára az előre megszabott terjedelem az oka, hogy a beszámolók az egzakt adatközlésen alig mennek túl - s ezért lettek kissé szárazak, színtelenek, kevésbé olvasmányosak és élményszerűek. Vitatható persze, hogy a tanulmányutakról szóló beszámolók tartalmazzanak-e ugynevezett élmény-beszámolót is, vagy csak szigorúan objektív adatközlésekre szorítkozzanak. Véleményem szerint mindkét fajta ismertetésre szükség volna. Az egyéni hangolású beszámolót követhetné egy /akár táblázatokba foglalt/ adatközlő rész, amely/hogy érdekesebb és tanulságosabb legyen/ összehasonlításra alkalmas adatokat is tartalmazna a hazai, illetve más külföldi országok könyvtárainról, könyvtárügyéről. Az is hasznos volna, ha a beszámolók írói rövid, néhány tételes bibliográfiával is kiegészítenék beszámolóikat, vagy ha közölnék például, hogy az általuk leírt konferenciák, kongresszusok előadásai megjelentek-e, illetve megjelennék-e valamilyen külön kiadványban. Ez a bibliográfiai kiegészítés különösen abban az esetben indokolt, ha a beszámolók továbbra is ilyen szűkszavúak maradnak.

A könyvtárosok tanulmányutjairól szóló sorozat megindulása igen öröndetes, - kíváncsian várjuk a folytatást.

/Gy.P./